

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้จัดเก็บข้อมูลด้านอนามัยและสวัสดิการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 โดยในช่วงแรกได้ดำเนินการสำรวจทุกปีจนถึง พ.ศ. 2521 และตั้งแต่ พ.ศ. 2524 – 2544 ได้ดำเนินการสำรวจทุก 5 ปี และสืบเนื่องจากรัฐบาลได้เริ่มดำเนินการโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2544 เป็นต้นมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบสาธารณสุขของประเทศไทย ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขจึงได้ขอความร่วมมือจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ให้มีการดำเนินการสำรวจอนามัยและสวัสดิการทุกปี ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2550 หลังจาก พ.ศ. 2550 สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินการสำรวจสำรวจอนามัยและสวัสดิการทุก 2 ปี ซึ่งในปี 2552 นับเป็นครั้งที่ 16 โดยดำเนินการสำรวจในเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 จากครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างประมาณ 26,520 ครัวเรือน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการได้รับสวัสดิการการรักษาพยาบาล การเจ็บป่วย การรับบริการส่งเสริมสุขภาพ การรับบริการทันตกรรม การเข้ารับบริการด้านสาธารณสุข ค่าใช้จ่ายในการรับบริการด้านสาธารณสุข การเข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลของประชากร พฤติกรรมการสูบบุหรี่ พฤติกรรมการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ และการประเมินสุขภาพของตนเอง

3. ขอบข่ายและกลุ่มรวม

ประชากรที่อยู่ในกลุ่มรวมของการสำรวจครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล

4. ระยะเวลาอ้างอิง

1) ระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ หมายถึง ระยะเวลานับย้อนหลังจากวันสัมภาษณ์ไป 1 เดือน เช่น วันสัมภาษณ์คือ วันที่ 1 เมษายน 2552 “ระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ” คือ ระหว่าง วันที่ 1 – 31 มีนาคม 2552

2) ระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ หมายถึง ระยะเวลานับย้อนหลังจากวันสัมภาษณ์ไป 12 เดือน เช่น วันสัมภาษณ์คือ วันที่ 1 เมษายน 2552 “ระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ” คือ ระหว่าง วันที่ 1 เมษายน 51 – 31 มีนาคม 2552

5. คำจำกัดความ

1) สวัสดิการการรักษาพยาบาล

หมายถึง สวัสดิการที่ได้รับเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ได้แก่ ค่ายา ค่าห้องพักในสถานพยาบาล รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องใช้ วัสดุที่ทำหน้าที่แทนอวัยวะที่ประสบอันตราย ซึ่งรัฐบาล หรือเอกชนเป็นผู้ให้

2) ประเภทของสวัสดิการการรักษาพยาบาล

หมายถึง สวัสดิการข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง ประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน บัตรประกันสุขภาพ (บัตรทอง) และประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน

3) การ เจ็บป่วย

หมายถึง การ เจ็บป่วยทุกชนิด ซึ่งอาจจะ เป็นเพราะ โรคหรือเหตุอื่นที่ทำให้รู้สึกไม่สบาย การบาดเจ็บจากอุบัติเหตุหรือถูกทำร้าย รวมทั้งผู้ที่ ป่วยเป็นโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว

4) การ เจ็บป่วยหรือรู้สึกไม่สบาย

หมายถึง การป่วยตั้งแต่ป่วยเล็กน้อย จนกระทั่งถึงป่วยหนัก การที่รู้สึกตัวว่าไม่สบาย เพราะโรคหรือเหตุอื่นที่ทำให้รู้สึกเช่นนั้น

5) การได้รับบาดเจ็บหรือประสบอุบัติเหตุ

หมายถึง การที่ร่างกายเกิดบาดเจ็บหรือ เจ็บปวดเนื่องจากเหตุภายนอก หรือจากเหตุที่ เกิดขึ้น โดยไม่ได้คาดคิด เช่น พลัดตกหกล้ม ของ มีคมบาด / ต้ม / แทะ การตกจากที่สูง ตกต้นไม้ อุบัติเหตุจากยานพาหนะ การต่อสู้ การถูกทำร้าย ร่างกายและเหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ

6) โรคเรื้อรัง

หมายถึง โรคที่มีผลก่อให้เกิดความผิดปกติ ความบกพร่อง หรือความไม่สมบูรณ์ของร่างกาย โดยผลที่อาจตามมา คือ มีความพิการเหลืออยู่ ไม่สามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ จำเป็นต้องมีการดูแล จากผู้ที่มีความรู้อย่างถูกต้อง เพื่อฟื้นฟูสภาพให้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสภาพของการเจ็บป่วยนั้น

7) โรคประจำตัว

หมายถึง โรคที่ป่วยติดต่อกันตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป แล้วรักษาไม่หาย ต้องทำการรักษา ต่อไป(สามารถรักษาให้หายได้)

8) ซื้อ / หายากินเอง

หมายถึง การซื้อหรือหายาแผนปัจจุบัน แผนโบราณ หรือยาสมุนไพรมาเพื่อบำบัดรักษา ด้วยตนเอง การซื้อยากินเอง รวมถึงการซื้อยาจาก

ร้านขายยาซึ่งในร้านอาจมีเภสัชกรแนะนำหรือไม่ก็ ตาม การที่ผู้ปกครองซื้อยามารักษาเด็ก การซื้อยา โดยเคยรู้ชื่อยาจากหมอ เป็นต้น

9) ยาแผนโบราณ

หมายถึง ยาที่ใช้ในการบำบัดโรคโดยอาศัย ความรู้จากตำรายาแผนโบราณ ซึ่งได้จากการเรียน สืบต่อกันมา หรือยาที่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียน ดำรับยาเป็นยาแผนโบราณ (พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2510 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ยาเหล่านี้เป็นยาสำเร็จรูป (มีเลขทะเบียน จลาก คำอธิบาย) มีหลายรูปแบบ เช่น ยาน้ำ ยาผง ผง ลูกกลอน จี้ผึ้ง ครีม เจล ยาเม็ด ยาแคปซูล เป็นต้น รวมทั้งยาสมุนไพร/ ยาดำรับที่ผู้ประกอบการโรคศิลปะสาขาการแพทย์ แผนไทยประเภทเวชกรรมไทย หรือผู้ประกอบการ โรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์จ่ายให้ ผู้ป่วยเฉพาะราย

10) ยาสมุนไพร/สมุนไพร

หมายถึง ยาที่ได้จากพืช เช่น พืช สมุนไพรต่างๆ สัตว์ เช่น อวัยวะต่างๆ จากสัตว์ หรือแร่ (แร่ธาตุ) ซึ่งมีได้ผสม ปรง หรือแปรสภาพ (เป็นยาสำเร็จรูป) รวมถึง ยาต้ม ยาอบ ยาอบ ยาแช่ ยาฝน ยาพอก ลูกประคบ

11) หมอพื้นบ้าน

หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ที่ได้รับสืบทอด ต่อกันมาหรือจากบรรพบุรุษในการดูแลสุขภาพ หรืออาการเจ็บป่วยเบื้องต้นในชุมชน โดยใช้ยา สมุนไพร พิธีกรรม การนวด เป็นต้น

12) แพทย์แผนไทย / แพทย์แผนโบราณ

หมายถึง ผู้ประกอบการโรคศิลปะสาขา การแพทย์แผนไทยประเภทเวชกรรมไทย ศาสตร์กรรมไทย ผดุงครรภ์ไทย นวดไทย หรือ ผู้ประกอบการโรคศิลปะ สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์

13) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ

หมายถึง องค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความชำนาญ ในการดูแลสุขภาพโดยอาศัยความรู้ที่ได้สั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนาสืบต่อกันมาในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึง การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกที่ประชาชนและชุมชนใช้ในการดูแลสุขภาพอย่างสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

14) เจ้าหน้าที่สถานอนามัย/ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์สุขภาพชุมชน

หมายถึง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้ป่วยในระดับตำบล ซึ่งได้แก่ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาหรือได้รับการอบรมให้มีความรู้ทางด้านสาธารณสุขชุมชน บุคลากรเหล่านี้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลรักษาพยาบาลโรคที่ไม่มีความซับซ้อนมากนัก

15) สถานอนามัย / ศูนย์บริการสาธารณสุข

หมายถึง หน่วยบริการสาธารณสุขระดับตำบลหรือระดับหมู่บ้านทั่วไปที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด ครอบคลุมประชากรประมาณ 1,000 – 5,000 คน การให้บริการจะเน้นการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค และรักษาพยาบาล โดยสถานอนามัยจะตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล ส่วนศูนย์บริการสาธารณสุขจะตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและกรุงเทพมหานคร

16) ศูนย์สุขภาพชุมชน

หมายถึง สถานพยาบาลปฐมภูมิ (Primary Care Unit หรือ PCU) ที่พัฒนาภายใต้โครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นสถานพยาบาลใกล้บ้าน ใกล้ใจ ประจำครอบครัวประชาชน โดยต้องมีความพร้อมในการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ที่ประยุกต์ทั้งทางด้านการแพทย์ จิตวิทยาและสังคม ทำหน้าที่ให้บริการทั้งส่วนที่เป็นการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ

การป้องกันโรคและการฟื้นฟูสภาพ ที่เป็นลักษณะการให้บริการแบบผู้ป่วยนอกการให้บริการที่บ้านและบริการในชุมชน ไม่รวมบริการที่ดูแลสุขภาพเฉพาะ ตั้งอยู่ในที่สามารถเดินทางไปใช้บริการได้สะดวกภายใน 30 นาที มีบุคลากร เครื่องมือ อุปกรณ์ และการจัดการตามเกณฑ์มาตรฐาน มีประชากรที่ขึ้นทะเบียนที่ชัดเจน และรับผิดชอบดูแลประชากรไม่เกิน 10,000 คนต่อหน่วย โดยการจัดการอาจจัดบริการเป็นหน่วยบริการปฐมภูมิที่เป็นสถานพยาบาลเดียว หรือจัดเป็นเครือข่ายบริการปฐมภูมิ ที่มีหน่วยบริการย่อยรวมกันให้บริการ

17) โรงพยาบาลชุมชน

หมายถึง หน่วยบริการสาธารณสุขที่ให้บริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขระดับอำเภอหรือกิ่งอำเภอ มีเตียงสำหรับผู้ป่วยตั้งแต่ 10 เตียงขึ้นไป จนถึง 150 เตียง ครอบคลุมประชากรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป มีแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอื่นๆ ปฏิบัติงานประจำ การให้บริการจะเน้นหนักในการรักษา พยาบาลมากกว่าสถานบริการในระดับต้น

18) โรงพยาบาลทั่วไป

หมายถึง โรงพยาบาลที่ตั้งอยู่ในระดับจังหวัด หรืออำเภอขนาดใหญ่ และมีขนาดจำนวนเตียงผู้ป่วยตั้งแต่ 200 – 500 เตียง

19) โรงพยาบาลศูนย์

หมายถึง โรงพยาบาลในระดับจังหวัดที่มีขนาดเกิน 500 เตียงขึ้นไป และมีแพทย์เฉพาะสาขาดังๆ ครบถ้วน

20) โรงพยาบาลสังกัดอื่นของรัฐ

หมายถึง โรงพยาบาลที่อยู่สังกัดกรมต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลเลิศจิน หรือสังกัดหน่วยงานอื่น ๆ นอกกระทรวงสาธารณสุข เช่น รพ.กลาง รพ.ตำรวจ เป็นต้น